

**Pálffy Géza: A haditérképészet kezdetei a Habsburg Monarchiában.
Az Angielini várépítész-família rendszeres térképészeti tevékenysége
a horvát–szlavón és a magyarországi határvidéken az 1560–1570-es években.**

A „napokban” megjelent kötetet Prof. Dr. Klinghammer István (akadémikus, 1941–) mutatta be 2011. június 3-án a Magyar Országos Levéltár lovagtermében. Bevezetőjében hangsúlyozta, hogy a reneszánsz kor térképészete legalább annyira volt tudomány, mint amennyire művészet. Továbbá kiemelte, hogy a kartográfia egy adott korszak társadalmi, katonai, politikai és gazdasági viszonyait is tükrözi.

Nem véletlen például, hogy a milánói származású Angieliniknek többször is tartozott „munkabérrel” a Habsburg-udvar. Hiszen a magyar- és horvátországi végvárak fenntartása és a végváriak kifizetése is terhelte a kincstárat, így a restanciák igen gyakoriak voltak. (15.) De a térképek és készítésük mögött emberi sorsok is húzódtak: 1574-ben II. Miksa császár negyedévenkénti 50 rajnai forint özvegyi „nyugdíjat” utalt ki Natale Angielini feleségének, Susannának néhai férje érdemeire való tekintettel. Susanna halála után lánya, Ursula szintén kérelmezte az özvegyi ellátmány kiutalását. Ezt megtagadták, de mégis kapott még egy egyszeri, 25 rajnai forint összegű kegydíjat. (20–21.)

A térképészet tudományának a művészettel való párhuzamát csak erősíti, hogy az Angielini család tagjai egyfajta „családi vállalkozásként” működtek Magyarországon, egymás térképeit javítva, illetve már ekkor kezdett kialakulni a várépítő mesterek között egyfajta specializálódás, differenciálódás. (27.) „Világjelenségről” – vagy legalábbis ekkor a világ szíveként dobogó európai folyamatról – van itt szó: például a kapitalizálódó Hollandiában a 17. században a költségek leszorítása érdekében a festőknek is specializálódni kellett, ők is „családokban”, céhekben dolgoztak, illetve a keresletet kellett kiszolgálni, így a polgári igényekhez alkalmazkodva például a zsánerképek lettek közkedveltek. (Maarten Prak: Hollandia aranykora. Bp., 2004. 207–219.)

Pálffy Géza (az MTA Történettudományi Intézetének tudományos tanácsadója, 1971-) könyve tartalmának megfelelően már fizikai jellemzőiben is különleges. Tekintve a nemzetközi érdekeltségű témát és annak jelentőségét, a kötet egyik oldalról olvasva 95 oldal terjedelmű magyar nyelvű szöveg, míg a másik oldaláról lapozva pedig ennek 108 oldalas német tükörfordítása. A

kettő között található a 38 színes térkép és váralaprajz, amelyek a kötethez csatolt DVD-n is megtekinthetők, sőt nagyíthatók és részletesen tanulmányozhatók. A könyv természetesen keménykötésben, fűzött gerinccel, műnyomó fehér papíron, igényes kivitelű borítóján a kanizsai és győri főkapitányság térképével (a bécsi Osztrák Nemzeti Könyvtárból) látott napvilágot.

A kismonográfia szakmai színvonalát már az is jelzi, hogy a magyar szövegből 26 oldalt tesznek ki a függelékek: a levéltári források, a már kiadott források és a szakirodalom jegyzéke, illetve a hely- és személynévmutató. A bibliográfiában többek között megtalálhatóak Pálffy Géza témához kapcsolódó eddigi munkái is. Ez alapján látható, hogy két kutatási irány és a szerző évtizedes érdeklődési területei kapcsolódnak össze és adják az Angielini-kötet háttérét: a magyar végvárrendszer történetének (vö. A török elleni védelmi rendszer szervezetének története a kezdetektől a 18. század végéig. Történelmi Szemle 1996. 2–3. szám. 163–217.) és a haditérképészet fő kérdéseinek (Európa védelmében. Haditérképészet a Habsburg Birodalom magyarországi határvidékén a 16–17. században. 2. jav., bőv. kiadás. Pápa, 2000.) feltárása és összefonódása.

A kötet eredményei bizonyítják azt az alapelvet, hogy minden kutatás – legyen az akár régészeti, térképészeti stb. – a levéltárban kezdődik. A szerző levéltári forrásokkal bizonyította, hogy nem egy, hanem három Angielini nevű várépítész működött a magyar és horvát területeken. Emellett megtalálta és leközölte Natale eddig ismeretlen határvidékmappáját a kialakulóban kanizsai főkapitányságról (1569–1570), és kiigazított néhány térképdataálási tévedést is.

Ez a könyv azonban nemcsak külső megjelenésének, színvonalának, a német fordításnak, internacionális témájának és eredményeinek köszönhetően kapcsolódik be a modern nemzetközi történetírás irányvonalába. Hanem módszerében is a legjobb nyugati példákkal – mint a fent említett Maarten Prak-monográfia – mutat párhuzamot: egy kicsinek tűnő, emberi léptékű problémát vesz górcső alá, és már-már orvosi precizitással – nem véletlen, hogy a reneszánsz művészek is az anatómia szakértői voltak a történettudomány vagy éppen festészet művelése mellett – nyomozza végig annak messzire nyúló szálait. Azaz a szerző és könyve egy mikrotörténeti kutatáson keresztül mutat be egy régió szintű folyamatot és utal annak háttérére.

A kötetéről eddig egy rövid ismertetés jelent meg (http://www.vasmegyei-varak.hu/magyar/oldalak/szenzacios_varterkepek/) az Interneten, de a komoly érdeklődésre való tekintettel bizonyos, hogy még több fogja követni.

Illik Péter